

Szondi György

Pödpödök

Nem én ..., Dzsó pödpödött. Ide nem illő játék? Való hozzá most is, vallom.

Ama kora tavaszi hétvégén egyfajta hajdani cimboraként, de kiadófőnöki mivoltban töltöttem feleségével s Péntek Imrével órák rövid hosszát együtt vele. Idén. Rédcisen. Megörökíttem, ahogy hónapok készülődése után átadja Ezüst rablánc címet kapott utolsó versgyűjteményét Napkút kiadóknak. Megindító volt: Zsóka féltő óvása közepette babrált percekig a dossziészalaggal, amíg átkötötte. Előtte a gondosan glédába sorakoztatott fejezeteket újra végignézte, egymás fölé simogatta: a fedőlapok közé. Búcsúzott tőlük. Maga rendezte össze verseit – több mint fél évig. Miután elhoztam a kézirat első változatát, utána még egyszer.

Négyzetrácsos füzetlapokon metrumokat rajzolt komótosan, precízen, nagyon sokat. Kottázta Nagy László szerzéseit. Szófiában. Jött – tanulni a nyelvet. Voltaképpen iskolában. Járt Szófiában, Bulgáriában. Rózsa Endrével, Kiss Bencével – legkitartóbban s legtöbbször ő. Nagy László fordítói nyomában. Vasárnapi földrengés – 2000-ben e címmel jelentette meg hét bolgár költő verseit tartalmazó műfordítási gyűjteményét. A könyv címét Ivan Canev egyik emblemikus költeménye adta. Utassytól két kötet látott bolgáru napvilágot, az egyik – 33 vers Canev tolmácsolásában. Most, hogy kezembe vettem a Szófiában ugyancsak 2000-ben kiadott versek „bolgarítását”, a remek átültetéseket..., hökkentem rá: a bolgár költőbarát az utolsó költeményt akkor, könyvzáró főhajtásként: vele írta, Dzsóval – és hozzá. Lefordítottam:

Augusztusi veszteségek,
fordítói átköltésben
(költőtársi utósortokkal)

Ki kergeti a vadul eredt sárgaveres szelet?
Ágak reszketnek, ájulnak le ijedtükben levelek.
Súg csak be a sás, súg a nád, látni szerte:
gúlában kukoricatenger, rab mennyi kévekereszt ...

Várnak zsákmánymérő serpenyők mióta már,
kettészelt krumplik, fájdalomában vérzik a mák,
lefejezetten hallgat napraforgószázad,
hév harcok után csupán por és hamu árad.

Közeledik az ősz önkénye – nyári lankadása
előbb virágnak, majd züllő gyümölcszuhással.
Hallom, az égi dombhajlaton miként

zörömből kivérzett Nap terhével szekér –
s amíg te a tarolt mezőn baktatsz búsan,
a trónfosztott augusztusért veled fájok, Jozsef Utasi.

A kiadó
(Szondi György)
és a költő ez év
tavaszán, a
rédcisi
otthonban.

Verstisztelgés - és szinte prófétikus verstisztelgetadás: Jóska augusztus 27-én hagyott itt minket.

Voltam, lehettünk együtt leginkább Szófiában – ketten, többen Dzsóval. Ha a bolgár nyelv tanulására került a szó, utánozhatatlan kuncogásával rendre kedvenc szavával vitézkedett, mert – mondta – olyan nehéz és szép: pödpödök. Sokáig nem is tudta, mit jelent? Fürj. Kummogott, hogy nem tudja.

A fürj zömök, földön is szálló, kemény mesterpödpödök: a költő – engedelemmel – 1992-es behatásával engem e sorokra ösztönzött:

Csak a bocsánat mindig?

Levél U. J.-nak

Sarkosan, elvágólag
Nagy László-metrumok, kockás-füzet, öl;
ki tudta akkor, hogy nálad is öl
a kór majd, elvág utólag
mindent,
nem
- tékozold mennyre szitkaid, Jóska!

Villanófényben az elragadás.

Kummogó nevetés, gyógyszer, kis korty,
karoló s háritó kéz: te drága, no
tiltja az orvos.
A jajt is?, a tiport
hónapokat, a torpanó
kedvet mért nem? Hasztalan már a szigor most:
lázadsz szomorún.

Magamról szólok már, Jóska. Derűm
oda.
Mégis – derűdet kérem – nékem egy tünde rím
se jut, vagy ha: szókaloda.
Mindegy. Tüzed. Lobogód.

Honnan a zendülő irgalom benned?
Magamról szólok már, dudva kiver.
Kockás füzet, öl, karolás, lobogó tűz, dadogás.
Elvágólag a metrum, a kór – nem.

Vakogok bele.
Belevakogok, Jóska.

Májusban még, a végén – doboznyi könyvet hozott a posta. Jóska elküldött pár tucatnyi haszontalanná vált bolgár nyelvű kötetet: klasszikusokat, több Szófiában kiadott nyelvkönyvet, köztük a magamét is (mert sorozat tagja volt, botor-hosszú címet kapott: Bolgár nyelvkönyv magyarul beszélőknek). Kerülnek tovább e könyvek tőlem: használói körbe, körbe...

Nem tudom befejezni. Vak-vak csak a szép pöd-pödre?

Káplán Géza

NapUtassy

Bükkszenterzsébet, a Vereckétől Budapest felé vezető úton.

Megjárta fölötte útját a nap, megjárta valahány emberöltőn át – s azon túl is, az origótól visszafelé számolva, amikor még kérdő szemek sem követték útját, még nem is volt Bükkszenterzsébet, csak volt egy sóhajos hely –; megjárta útját monofizikai édenként, talányos tételként; s a tágtétkintetű, sápadt és komoly foglaló társaság megérkezése óta is makacsul, mindig Verecke felől kélt és Budapest felé nyugodott el; ily ritmusra szövődtek ott a teljesítmények, konszolidálódtak a gének.

S a nap lesütött a patakra, melyben Bornemissza Gergely és Cecey Éva...

Majdnem, lehetett volna így is. De hogy egy aranybarna fiú klott gatyában csíkra és gőtére vadászott az aranyos patakban, majdnem biztos; s hogy az aranyrögök mellékes tényekként oldódtak szét mezítelen talpa alatt s kenődtek a közömbös agyagba, ez is csak a tékozló idő humanizálhatatlan fragmentumaként kelthet figyelmet az elfogult képzelet egén.

S leszállt a lappantyú éj, ahányszor – fáradt és köteles szünetként – tehetette, s felnőtt a fiú körmös-traktorok olajopálos, fényes lendkerék-szelébe kötözve, pufajkás nevelőapák fűtetlen árnyékában, a monokróm szivárvány hars ígéretére: szebb lesz a jövő! – csak ezen a rohadt hideg reggelen még sikerüljön kipucolni a Csepel-düznit, felizzítani a Hoffer torkában az indító reaktort, a sárkányszemű vasgöböt, beindítani a szovjet mintájú haladást. S a körülálló, a várakozók, fagyott létüket mélyen zsebbe dugva, már a nyárra, a vendégjárásos búcsúra gondoltak: teóriák – és, hát, teológiák – nélkül lehet majd felfeszíteni a birkát, nyúzni, aprítani, meleg lesz a gyors-sör, s a korai dobgitárok, pisztonok korai lármája korai rock and rollt rezgettet a tájra, s a gyerek márcot ihat, melaszból: cukk-and-roll. Méztelen Kánaán.

S a fiú elnézett Budapest irányába. Jó, mondta, ha így, akkor már mindegy. Menjünk, nyugodtan, napnyugatra.

S a fagy maradt. De a rideg szobákban, a szerelmes lázak aromájában azonosítatlan repülő tárgyakként kóválygó gondolatok közt szárnyra kelt a belső béke. A társak is alig vették észre ez éden-váltást. Csak a ritmus, rímmel fejelve? Ahogy jár-ke, mint a nap? Ebből a békéből csap ki a harag, mondta volna a fiú, de megszólalni nem tudott, mert tele volt akkor már a szája szépíthetetlen szavakkal, melyek az ideiglenesen nem létező létezését mondták: bele a vasba, a reve Kánaánba, a magamutogató, dekádós, kataszteres, hittudományos árvaságba. S a társak, mind a nyolcan, körülfogták a fiút: legyünk egyen-egyek, s akkor neked sem kell torkod szakadtáig kiabálnod; adjuk egymásnak a szót, adjuk egymásnak a levegőt.

S a nap csaknem megállt Budapest fölött!

S a Hang, bele a redvás micsodába!

A redva, a reve, persze, nem tud igazodni, nem reagál a vonzásra-taszításra, nem magnetizálható,

lelke nincs, csak raja, rajzása, alattomos és rendíthetetlen sokasodása; tömegesen: már-már ámokfutása, ámokájulása, elnyel, na, hacsak...

Ahogy Cecey Éva a víztükörben... Mely Orfeusz merülhet mélyebbre egy elillanó, aranyos lábnyomnál?

Holmi szerkesztőségekben a sokat szenvedett literátorok intellektusuk fáradt pompáját, érzelmes magányukat egy vízipálma poros, vízköves jelenlétére vetítve várnak valami közvetlen, kéretlen megnyilvánulásra – megváltásra? – s íme: „Áve, Éva!”. Kedélyük felderül, s hirtelen: hopp, egy városi cinke a koszlott ablakpárkányon, kopp-kopp. Kopogtat az élet. Hangzó csend, derű, s valami szemerkélő mozgalmasság nyújtóztatja az ernyedte erőt, s aztán a festékszagú lapokon virgin leheletként a márcos, mázas, mézeskalács sorok, a derengők: „Hatalmas este van, / holdas. / Szél / fú / hogy / hajladozhass.” – s itt mintha kissé nedvesebb lenne a papír, föld feletti, üde harmatozás kél a nyomdagépek ajzott rettenetében, s mozgásba rögzült öregasszonyok gyűjtik az édült, árdeli gyöngyöt a paradicsomi fruska lábnyomán: Áve, Éva!

Hát így. A költő. Mondja a létet, a termő óceánt baromi, vérmes igékbe fogva, felszántva szellemmel a szelet... Mondja a létet, önmagától, kéretlenül. Kéretlenül? Nem épp kulturális felkérésre, nem megbízásra dolgozik, igaz: megbízza a teremtés, ha nem épp a teremtő kéri fel társszerzőül, mindenesetre elszámolással csak néki tartozik.

S a társulás: kilenc költő, kilenc riadt, de elszánt kitárulkozás: Csodaszarvas. Okká lettek. Beöltöztek. Alakos vitéznek. Hazát keresni ott, ahol nincs, ahol – átmenetileg? – lehetetlen felhőtlenül honolni. Ahol a vitézség is önmegtartóztató kell legyen, körültekintő: „Az árulás ezüstje nem kell! / A nap ingyen is fölkel.”. Mert a vas mindegyre egy irányba vág, s nem tudhatni, mi fogy gyorsabban: a vas vagy a vasat emésztő magyar élet.

Az önfenntartó akarat, a sívó hátország kétségbeesett akarata kibocsát, kilő egy nemzedéket a térbe, a nemzetség által még belátható, s így legteljesebb térbe, az értelem apollóni nyilaként, bajt, halált legyőző fénysugárként, gyógyító világosságként, s e felvilágosító fotonok, anyagi és sugártermészetükkel egyaránt, az érzült lét, a szent működés magyarázatokon, nyomozati okfejtéseken, bölcséleti tételeken túli megnyilvánulásai.

Élt köztünk valaki, egy Utassy József nevű egyszemélyes párt, majdnem király, papkirály, a költészet felkent és feláldozható demokratája, akit mintha Szent László íjazó keze bocsátott volna útjára, hogy, bízvást, megtalálja majd a gyógyerejű fűvet, a helyi érzésteljesedést, a magyar megváltást.

Legalább tekintetünkkel, hitünkkel kövessük varázsos útját: a példát, a mintát, ha már az üdvös célt, mert igazságos az élet, újra és újra magunknak kell feltalálnunk, s jobb, ha nem magunkban.

Vasy Géza
a ravatalozónál